

простежуються питання еволюції художньо-виражальних засобів вишивального мистецтва, його естетичної природи, в залежності від конкретних історико-соціальних умов.

Широкого розквіту мистецтва Покутської вишивки багато в чому сприяє діяльність Коломийського музею народного мистецтва Гуцульщини і Покуття. Тут постійно організуються виставки майстрів народного мистецтва, пропагуються його кращі твори.

Творчість сучасних майстрів, виявляє їх глибокий зв'язок з традиціями народної вишивки збереження й подальший розвиток її художньо-образної структури. Головне те, що сучасна вишивка зберігає свій духовний світ, поглиблює образну змістовність і доводить, що народне мистецтво, як і народна пісня це велике надбання нашої культури [3].

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Народна вишивка / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://deep.kiev.ua/~malvin/embroid/3.htm>
3. Народні майстри вишивки покуття / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://garbuz.org.ua/statti/vishivka/narodni-maystri-vishivki-pokuttya.html>
2. Ткачук Ярослава. Гуцульська та Покутська вишивка / Ярослава Ткачук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ko.if.ua/museum/publications/03.htm>

*Коніченко Юлія
(Полтава, Україна)*

ОРНАМЕНТАЛЬНІ МОТИВИ – ВІДОБРАЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ СИМВОЛІКИ РІЗНИХ СТАРОДАВНІХ КУЛЬТУР

Сучасний стан нашого суспільства характеризується зростанням етнічної свідомості народу, посиленням його інтересу до вітчизняної історії та культури інших народів, до усвідомлення необхідності збереження традиційного народного мистецтва як генофонду його духовності, втрата якого загрожує існуванню самого народу.

Звернення до життєдайних джерел народного мистецтва, до збереження та оновлення всіх його видів – це усвідомлення свого родоводу, духовних традицій, відродження культури українського народу[5, с.5].

Протягом тисячоліть вироблялись елементарні навички абстрагування, удосконалювались сюжетно-знакові композиції. Через тисячоліття тягнуться зв'язки орнаментальних схем, які постійно видозмінювались, збагачувались, залежно від конкретних соціально-історичних умов. Дослідники неодноразово підкреслювали, що саме орнамент української вишивки найповніше проніс крізь віки тотожність з орнаментом попередніх епох, передусім з античним геометричним[1, с.133].

У процесі історичного та культурного розвитку в Україні в кожній

місцевості утворилися характерні орнаментальні мотиви й композиційні рішення, найбільш улюблена й поширена колірна гама, притаманні лише цьому осередкові техніки шитва. Дбайливо передавалися вони з покоління в покоління, майстри відшліфовували кращі досягнення своїх попередників, розвиваючи й удосконалюючи їх [4, с.127].

Вишивка входить до системи між людської комунікації, це мистецтво зрозуміле для всіх. Вивчення її у системних структурах орнаментально-композиційного вирішення, функціональних речей дає змогу визначити відмінні ознаки, специфіку художньої образності вишивок одягового, інтер'єрного, обрядового призначення [2, с.39].

Орнаментальні мотиви українських вишивок сягають своїм корінням у місцеву флору та фауну, в історичну традицію. У давнину основні орнаментальні мотиви відображали елементи символіки різних стародавніх культур.

Протягом багатовікової історії мистецтва вишивання прямий, безпосередній зміст символічних зображень поступово стирався. Однак, хоча орнаментальні форми дійшли до нас дещо трансформованими, можливо, більш абстрактними, символіка їх в основному збереглася завдяки традиції.

За мотивами орнаменти вишивок поділяються на три групи: геометричні (абстрактні), рослинні, зооморфні (тваринні).

Геометричні орнаменти притаманні всій слов'янській міфології. Вони дуже прості: кружальця, трикутники, ромби, кривульки, лінії, хрести (прості й подвійні). Важко судити, який зміст вкладався в ці символи раніше.

Сьогодні на основі їх в народній вишивці широко використовуються такі мотиви, як «баранячі роги», «кучери», «кудрявці», «гребінчики» тощо. В орнаменті подільських вишивок трапляється мотив «кривульки», або «безконечника», який відомий ще з часів трипільської культури, тобто значно раніше, ніж славнозвісний грецький меандр. Зигзагоподібний орнамент зустрічається у вишивках західних районів Поділля. До цього виду орнаментальних мотивів належать «сосонки», «хвоц» та «перерви», що набули поширення в південних та західних районах Поділля.

Відомий взір «рожи» (зірки, розетки) представляє собою перехід від геометричного до рослинного орнаменту. Іноді він нагадує зображення сонця.

В основі рослинного орнаменту лежить прагнення перенести у вишивку красу природи. Навіть гранично умовні узори виникли внаслідок спостереження реально існуючих форм у природі. В українській вишивці часто використовуються такі мотиви, як «виноград», «хміль», «дубове листя», «барвінок» тощо. Деякі з них несуть на собі відбиток стародавніх символічних уявлень народу. Так, мотив «барвінку» є символом немеркнучого життя, узор «яблучне коло», поділений на чотири сектори, з вишиванням протилежних частин в одному кольорі – символом кохання. У

сучасній вишивці трапляється й древній символ «дерево життя», який здебільшого зображається стилізовано у формі листя або гілок.

У вишивках зооморфних (тваринних) орнаментів зображуються: кінь, заєць, риба, жаба; з птахів – півень, сова, голуб, зозуля; з комах – муха, метелик, павук, летючі жуки. В багатьох випадках зооморфні орнаменти є своєрідним, властивим саме цій вишивальниці, зображенням, в якому відбивається її індивідуальне бачення узору. У подібних орнаментах виступають у різноманітних часто химерних сплетеннях (однак із збереженням традиційних вимог до композиції) заячі та вовчі зуби, волове око, коропова луска, баранячі роги тощо.

Вирішальний вплив на характер орнаментальних мотивів мають різноманітні вишивальні шви, так звані «техніки», яких відомо на Україні близько ста.

Окремі вишивальні шви характерні тільки для тих чи інших етнографічних районів України, а інші зустрічаються також у білоруських і російських вишивках.

Сорочки на Полтавщині вишиваються переважно білими нитками, зрідка червоними та сірими. Манишка білих сорочок у старих взірцях оздоблювалася білим узором, що виконувався гладдю. Візерунок обводився чорними або кольоровими смугами. Техніка вишивання – стебнівка, хрестик, шов «позад голки».

Техніка вишивання Харківської області має багато спільного з установленими формами вишивки центральних областей України, але їй властиві й цілком своєрідні поліхромні орнаменти, що виконуються півхрестиком чи хрестиком. Ці орнаменти здебільшого вишивають грубою ниткою, завдяки чому узори справляють враження рельєфних. Вишивки Полісся прості й чіткі за композицією. Ромбо – ламана лінія геометричного мотиву повторюється кілька разів. Вишивка червоною ниткою по біло-сірому фону лляного полотна графічно чітка.

Своєрідною вишивкою здавна відома Волинь. Візерунки геометричні, дуже чіткі й прості за композицією. Чіткість ритму посилюється одноколірністю вишивок, виконаних червоною ниткою на біло-сірому фоні полотна. Вишивки північної Волині вражають своєю вишуканою простотою. У південних районах області переважають рослинні мотиви у доборі квіток, ягід, листочків.

Для Чернігівщини характерні білі вишивки. Геометричний або рослинний орнамент вишивається білими нитками або із вкрапленням червоного та чорного. Набирування дуже дрібними суміжними стібками, що нагадує бісерні вишивки, характерне для чернігівських сорочок.

Вишивкам Київщини властивий рослинно-геометризований орнамент із стилізованими гронами винограду, цвітом хмелю, восьмипелюстковими розетками, ромбами, квадратами. Основні кольори вишивок – білий, коралово-червоний, відтінений чорним. Сорочки оздоблюються гладдю, занизуванням, хрестиком.

У південних районах України техніка вишивання має багато спільного з вишивкою центральних областей, але їй властиві й цілком своєрідні поліхромні орнаменти, які виконуються півхрестиком чи хрестиком. Подільські вишивки виділяються серед багатой мистецької спадщини вишивок всієї України своїм колоритом та орнаментикою, складною технікою виконання.

Для подільських сорочок характерна барвистість і різноманітність швів. Найтиповішим є змережування «павучками», яким примережують уставки на рукава, клинці. Використовується і кольорова мережка – «шабак». В орнаментах подільських вишивок переважає один колір – чорний з більшим чи меншим вкрапленням червоного, синього, жовтого чи зеленого. Найбільш поширені одноколірні (червоні та чорні) вишивані сорочки, значно рідше – дво – та триколірні [1,с.96].

На півдні Тернопільщини типовою є вишивка вовняними нитками із згущеними стібками: окремі елементи обводяться кольоровими нитками, що забезпечує високий рельєф та кольоровий ефект. Такі вишивки розміщують вздовж усього рукава повздовжніми чи скісними смугами від пілочки до краю рукава. Велике багатство технік вишивання характерне для Вінниччини: низь, хрестик, стебнівка, верхоплут, зерновий вивід, вирізування; різноманітні види чорних, білих та кольорових мережок. Поряд з основними швами застосовуються й допоміжні – штапівка, стебнівка, контурні шви, якими обрамляють та з'єднують окремі елементи композиції.

Своєрідним центром мистецького вишивання на Поділлі є село Клембівка. Клембівчанки одні з перших на Україні одержали звання майстрів народної творчості. Їх художні вироби відомі у всьому світі, вони експонуються на різних виставках та міжнародних ярмарках, неодноразово їм було присуджено золоті медалі.

При вишиванні на Поділлі не користувалися ніякими допоміжними засобами – такими, як тамбур, канва, п'яльця, також не робили малюнків на тканині, а рахуючи нитки голкою, робили хрестики відповідно до візерунку, який хотіли вишити.

У народній вишивці Львівської області використовуються різноманітні типи узорів. У південних районах орнамент вишивок геометричний, білий фон не заповнюється, що надає узорам прозорість та легкість.

На Буковині крім рослинних та геометричних мотивів використовуються зооморфні, що вишиваються лише гладдю (білою), дрібним хрестиком, крученим швом. Вишивальний матеріал – бісер, шовк, вовна, срібні та золоті нитки, металеві лелітки.

Гуцульські вишивки характеризуються різноманітністю геометричних та рослинних візерунків, розмаїтістю композицій, багатством кольорових сполук, здебільшого червоного з жовтим та зеленим, причому червоний колір домінує. Два або три відтінки жовтого

кольору прояснюють вишивку і надають їй золотавого відблиску.

Для вишивок Закарпаття характерним є мотив «кривуля» у різних техніках виконання. Кольорова гама вишивок широка: червоне поєднується з чорним (при цьому виділяється один колір – чорний або червоний), використовуються як білі, так і багатоколірні орнаменти.

Вишивка відбиває живописну, графічну й орнаментально-композиційну культуру народу. Разом з тим вона є результатом як матеріально-практичної, так і духовної діяльності людей. У ній міститься інформація про орнамент, композицію, колорит, вона охоплює і сферу знань, естетичні погляди, смаки, а також звичаєво-обрядові аспекти, етичні переконання тощо [2, с.71].

Вишивка – це не тільки художнє оформлення речей, а й своєрідне світобачення, відтворене специфічними художніми засобами. У вишивці найглибше відображене орнаментальне багатство народного мистецтва, воно дає численні зразки геніальних композицій, неперевершених за рівнем художнього трактування в інших видах народного мистецтва.

Сьогодні вишивка розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції – естетичну, пізнавальну, комунікаційну. Цей показовий вид мистецтва, який зберіг, доніс до нас і стверджує подальший розвиток орнаментальної, графічної, живописної культури народу[1,с.156].

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Антонович Є.А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є.А.Антонович, Р.В. Захарчук-Чугай, М.Є. Станкевич. – Львів: Світ, 1993. – 272с.
2. Кара-Васильєва Т.В. Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна. – Київ: Либідь, 1996 – 96с.
3. Зельська І. Українська вишивка / І.Зельська. – Торонто: Вінніпег, 1981.
4. Ганжа П.О. Таємниці українського ремесла / П.О. Ганжа. - Київ: Мистецтво, 1996 – 192с.
5. Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка / / Т.В. Кара-Васильєва, А.Д. Чорноморець. – Київ: Либідь, 2002 – 160с.

*Ільченко Дар'я
(Полтава, Україна)*

ФІТОМОРФНІ МОТИВИ У СУЧАСНІЙ ВИШИВЦІ

Останні декілька років, і в повсякденному одязі і у весільному вбранні набувають широкої популярності моделі з елементами традиційної української вишивки. Як серед чоловіків так і серед жінок. Фітоморфні мотиви – дерева, квіти, трави – міцно вкорінений у традиційній свідомості українського народу, які використовуються та залишаються актуальними та незамінними у сучасному виконанні вишивки.

Метою статті є спонукання сучасного покоління на використання та виконання у сучасній вишивці фітоморфних мотивів, так як вони несуть в собі не лише гармонію та красу, а й розвиток особистісних якостей у всіх